

УДК 82.091-32/1.161.2

ЯКОВЛЕВА Ірина

«СЕСТРИЦЯ ГАЛЯ» Б. ГРІНЧЕНКА ТА «СЕМЕН» А. ПЛАТОНОВА: СПРОБА ТИПОЛОГІЧНОГО ЗІСТАВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ПЕРСОНАЖІВ

У статті проаналізовано в порівняльному аспекті структурну організацію змісту зразків малої прози «Сестриця Галя» Б. Д. Грінченка (1885) та «Семен» А. П. Платонова (1936). Виконаний з позиції гендерної психології аналіз дає можливість розглянути вищеназвані твори у психоаналітичній інтерпретації та розкрити різні рівні їх смислу, що досі перебували поза увагою дослідників. Також використання нових підходів уможливило розкриття стильової своєрідності кожного з цих двох авторів на прикладі реалізації близьких сюжетних ліній.

Ключові слова: Б. Грінченко; А. Платонов; «Сестриця Галя»; «Семен»; гендер; гендерна інтерпретація; гендерна психологія персонажів; психоаналіз; архетипи.

Вступ. Модерна література, розвиваючись, обумовила появу якісно нових персонажів, при створенні яких важливим аспектом стала зосередженість автора на психологічному стані героя, показаному крізь призму історичних, соціальних подій та змін в особистому житті, які призводять до появи нового досвіду та психологічного дозрівання персонажа.

Аналіз досліджень і публікацій. Творам Б. Грінченка для дітей приділяли увагу численні дослідники – починаючи від пов'язаних з поверненням замовчуваного у радянський час імені Б. Грінченка досліджень І. Пільгука, В. Яременка, А. Погрібного, які, окрім інших аспектів творчості письменника звертали увагу й на цей. Зараз твір «Сестриця Галя» входить до шкільної програми і є одним із найвідоміших творів письменника загалом.

Творчість А. Платонова, зокрема «дитячий» пласт його прози, активно вивчалася російськими дослідниками Н. Брагіною, Н. Бабкіною, В. В'югіним, Л. Карасьовим, М. Дмитровською, С. Семеновою, Н. Полтавцевою, В. Серафимовою, Л. Червяковою, І. Спірідоновою та іншими сучасними дослідниками. Зокрема, це дослідження концепту «дитина» в малій прозі А. Платонова, виконане Є. Аюповою, та ін.

Гендерна психологія персонажів творів Б. Грінченка висвітлювалася автором цієї розвідки в окремих статтях [13; 14].

Тему гендерної психології персонажів у творах, зокрема ставлення до жінки й формування архетипу матері частково розглядали А. Гурвіч, Х. Гюнтер, С. Семенова, О. Толстая-Сегал та Є. Яблоков. Програмовою також можемо назвати статтю самого А. Платонова «Душа світу», де він у поетичній формі висловлює власне бачення ролі жінки в суспільстві.

Проте цей аспект структурної організації саме вищеназваних зразків малої прози – «Сестриця Галя» Б. Грінченка та «Семен»

А. Платонова – залишався поза увагою дослідників.

Постановка проблеми. Розглянемо в порівняльному аспекті гендерну психологію персонажів творів «Сестриця Галя» Б. Д. Грінченка (1885) та «Семен» А. П. Платонова (1936). Порівняльний аналіз гендерної психології персонажів названих творів дає можливість повною мірою розкрити стильову своєрідність кожного з цих двох авторів, показати культурні особливості та світоглядну еволюцію на прикладі реалізації близьких сюжетних ліній. Гендерний підхід використано з метою доповнення традиційної інтерпретації малої прози обох письменників розкриттям інших смислових рівнів.

Теоретичним підґрунтям такого порівняльного дослідження стали праці З. Фрейда, К.-Г. Юнга, Р. Барта, Ж. Лакана та Е. Нойманна, в основу аналізу покладено алгоритм аналізу художнього твору, розроблений Н. Зборовською.

Отже, **мета** нашої розвідки полягає у з'ясуванні механізмів моделювання гендерної психології персонажів у художньому світі Б. Грінченка та А. Платонова в порівняльному аспекті.

Порівняння зумовлене потребою звернути увагу на спільні, проте маловідомі для широкого загалу смислові акценти у малій прозі обох діячів у психоаналітичній інтерпретації та їх відповідний розвиток у часі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звичайно, порівнювати твори, написані більше ніж із півстолітньою різницею, різними мовами та в різному соціокультурному контексті, потрібно з великою обережністю. Крім того, стиль кожного з письменників вирізняється яскравою індивідуальністю, особливою лексикою. Так, стиль Б. Грінченка тяжіє до пізнього реалізму – т. зв. народництва. Він у першу чергу намагався писати доступно й зрозуміло для читача [5, с. 510].

Ще сучасники Б. Грінченка відзначали його твори як *«глибокі, задушевні, може трохи й немодерно писані, суто українські»* [цит. за 15].

Зазвичай Б. Грінченко вибирав такі мовні та стилістичні засоби, які б дозволяли кожному його сучаснику-українцю незалежно від рівня освіти вільно сприймати твори. Варто проте відзначити поєднання простоти та зрозумілості викладу із психологізмом, притаманним кожному прозовому твору письменника, завдяки яким оповідання Б. Грінченка можуть бути прочитаними з різних точок зору та різними способами.

Стиль же А. Платонова дослідники називають *«кострубатим»* та *«зумисне неоківирним»* – і дійсно він часто свідомо порушує літературну норму на всіх рівнях [16, с. 263]. Важливою рисою його стилю є також *«одноманітність»*, *«монотонність»*, виражена у постійному, подекуди навіть позірно нав'язливому повторенні тих самих вихідних мотивів-образів, які дослідник його творчості Л. Карасьов називає *«постійними смислами»* [6].

Особливості індивідуальних стилів обох письменників визначаються підґрунтям їх творчих доробків, що особливо виразно проявляється у взятих для аналізу оповіданнях. Так, основа сюжету – викликана реакцією на смерть матері дочасне дорослішання героя твору – і для Б. Грінченка, і для А. Платонова закладена у життєвому досвіді.

Обидва діячі є глибокими знавцями внутрішнього світу дитини та є творцями масиву творів про дітей і для дітей. При цьому Б. Грінченко послуговувався власним професійним (педагогічним) досвідом, орієнтуючись також на актуальні зразки західноєвропейської літератури. У свою чергу А. Платонов на питання, до яких літературних напрямків він належить, відповідав: *«До жодних, маю власний»* [9]. Він відтворює душевні переживання дитини, послуговуючись власним життєвим досвідом – адже сам був найстаршим для десяти своїх братів і сестер [7].

Зокрема у Платонова пережитий в дитинстві досвід відображається у прозі серйозністю та *«надмірною дорослістю»* дітей-героїв, а також, як це відзначають деякі дослідники, уживанням постійної системи тих самих незмінних образів, свого роду одноманітністю, вираженою постійним повторенням цих образів знову та знову [6; 7]. Тобто спостерігаємо неймовірно майстерне відображення явища, яке сучасні психологи називають *ferociously thinking* – *«затягтим»*, компульсивним мисленням [12].

Варто наголосити й на спільності характерів Грінченка та Платонова – впертій систематичній самоосвіті, відданості ідеалам, самостійному формуванню власного стилю. Обидва розмірковую-

ють над вічними темами, за зовнішньою відстороненістю співчуваючи своїм героям.

В обох випадках часова віднесеність не є важливою через універсальність змальовуваних у творах ситуацій. При цьому для Платонова мотив смерті матері після народження дитини є традиційним – *«Семен»* же є твором, в якому ця подія є основою сюжету.

«Сестриця Галя» і *«Семен»* є творами, в яких відображена заміна старшою дитиною в сім'ї померлої матері для молодших. При цьому часовий відлік твору *«Сестриця Галя»* починається смертю матері – сама втрата лишається поза кадром, матір уже поховали. Заміна 12-річною Галею померлої матері для молодших брата й сестри відбувається поетапно: спочатку вона втішає молодших дітей, що кличуть матір, співає їм, одягає, годує, розповідає казку – і врешті осмислює події минулого дня молитвою:

«...мені дай, Господи, щоб робити навчи-лася, щоб замість мами стала братикові й сестриці...» [2].

«Семен», навпаки, розкриває характер головного героя, показуючи, що він звик турбуватися про братів і сестру, а саме – доглядати за ними у дворі, – і завершується смертю матері та рішенням Семена її замінити:

«– Давай я им буду матерью, больше некому. <...> Отец смотрел на старшего сына, – восьмой год уже ему», подумал он» [7].

Дослідники творчості Платонова відзначали, що для нього є типовою передача частини традиційно жіночих (материнських) функцій особам чоловічої статі [11] – тут головний герой теж чоловічої статі (хлопчик).

Вихідними елементами розгортання подієвої послідовності в обох випадках є опозиції:

«батько – мати»;

«старша дитина (герой твору) – мати»;

«мати – діти».

Також варто згадати опозицію, яка не є рушійною для сюжету, але відіграє важливу роль саме для позначення гендерних ролей персонажів – опозицію *«старша дитина (герой твору) – «інші»*. Так, в обох творах контакти із зовнішнім світом є функцією голови родини, тому в творі *«Сестриця Галя»*, дія якого відбувається в замкненому просторі, сторонніх осіб немає – лише згадки про них батька. У *«Семені»* ж головний герой спочатку частково бере на себе функцію контактів із зовнішнім світом – господарем будинку, повитухою, ходить до кузні кликати батька.

Сюжет обох оповідань можна резюмувати як *«старша дитина (сестриця Галя, Семен) стає матір'ю для своєї сім'ї»*. Резюме позначає видиму структуру *«старша дитина – матір»* і подію – заміну, тобто дорослішання, швидке і необхідне, головного героя (героїні) в описаній автором ситуації.

В обох оповіданнях подія, яка дає поштовх сюжету – смерть матері – описана досить поверхово, навіть сучасно. Так, у тексті твору «Сестриця Галя» можна побачити лише її наслідки – оповідання розпочинається сльозами батька за померлою дружиною та спогадами про неї:

«Та й не дурно ж старий плаче: його дружини, що з нею він мало не тридцять років прожив, як риба з водою прожив, тепер її нема: вона лежить мертва у холодній ямі» [2].

«Семен» смертю матері завершується (проте, основній події передують її очікування: наростання слабкості матері, зумовленої вагітністю й пологами):

«Мать по-прежнему лежала на полу на перине, покрытая одеялом. <...> Семен подошел к матери – посмотреть ее и спросить, что ему нужно делать с утра <...> – Не надо ее открывать, – сказал отец Семену, – она под утро умерла» [7].

Сльозами батька «Семен» завершується, сльозами героя (героїні) – обидва твори, причому Семен, як хлопчик, не плаче, на це тільки натяк:

«Отец стоял в стороне и понемногу, бесшумно плакал. Семен <...> подошел к отцу: – Папа, давай сначала мать откроем, ее надо обмывать... А потом ты плакать будешь, и я буду, я тоже хочу – мы вместе!» [7].

Це дає підставу говорити про можливість психоаналітичного тлумачення стану персонажів.

Обидві історії за структурою виписуються за допомогою простих, але досить енергетичних подій (у теперішньому часі оповідання):

позитивні передумови розгортання подій: у випадку «Сестриці Галі» спогади батька про зустрічі в юності, одруження, появу дітей, у випадку «Семена» – зауваження, що *«отец и мать <...> были люди добрые, поэтому мать постоянно рожала детей»*; і, як опозиція до них, негативні – згадка про те, як Іван вдарив дружину в груди, прийшовши з шинка напідпитку в «Сестриці Галі», та підкреслення нужденного становища родини в «Семені»; плач батька за померлою дружиною;

буденні потреби дітей (а також відсутність матері та плач за нею), на які озивається старша дитина і починає заспокоювати (грати, одягати, годувати) молодших дітей, як матір;

основна подія – рішення старшої дитини замінити матір. В обох випадках це фінал твору: молитва Галі, у якій вона просить уміння і сил замінити молодшим дітям маму; озвучення Семеном свого рішення батькові.

При цьому Галя, як дівчинка, переймає материнські функції «природно», що підкреслюється постійно повторюваним порівнянням її з матір'ю після кожної виконаної нею дії:

«...як її колись бавила мама <...> так і вона розважає...»

«Я навчуся ще, а тепер як-небудь – мамі нема...»

«...вдягає їх, і годує, і варить – зовсім, як мама»

«...вона гладила його, як мама...»

Далі виконання материнської ролі оприявнює її молодший брат:

«Тату, Галя нам тепер мамою буде», підтверджує батько та як доконаний факт констатує оповідач: «...маненьке худеньке дівчатко з карими оченятами, ся нова мама сим дітям» [2].

Семен замінює матір також поступово. Тут спостерігаємо, як матір, на початку твору виконуючи усі обов'язки, поступово передає їх Семенові:

«...мать велела Семену <...> катать по двору брата...»

«...она велела Семену <...> сходить к бабке-повитухе...»

«– Семен! – сказала она. – Затопи печку <...> искупай ребятишек!»

Повністю покладає на нього всі свої обов'язки матір перед смертю, коли він уже фактично їх виконує з власної ініціативи:

«...мать не могла подняться. Поэтому Семен повел один целое хозяйство <...> надо было убрать комнату, сварить для матери жидкую кашу, купить хлеба и молока, глядеть за двумя братьями...» <...>

«– Семен! <...> произнесла мать. – Если я умру, ты выходи детей...»

Каталізаторами основної події – заміни матері для дітей – в обох випадках стають смерть матері та буденні потреби дітей. Також в обох випадках материнському теплу протиставлені повторювані образи холоду та порожнечі. Це образ «холодної ями» («Сестриця Галя») та скарги матері Семена на те, що вона «холодна», «порожня», «знесилена», посилені відповідними її характеристиками, що також постійно повторюються. Якщо простежити повторення цих образів в обох творах, можемо помітити певні особливості структури обох творів, що підкреслюють основну подію.

Так, структура твору «Сестриця Галя» спіральна із поступовим посиленням тих самих образів:

– сльози (батька, дітей);

– згадка про холодну яму, холод;

– діти кличуть матір – перший раз їхні потреби намагається задовольнити батько сам, далі йому на допомогу приходить Галя, поступово перебираючи на себе всі функції аж до моменту, коли робить усе сама;

– задоволення тієї чи іншої потреби дітей.

В останньому «циклі» Галя розповідає дітям казку на ніч, де головну героїню «Галю вже вбито – бідна вона! – і в землю закопано».

Тут спостерігаємо символічну смерть самої героїні замість матері, що підкреслюється її молитвою, де вона після прохання забрати матір «з холодної ями» висловлює своє бажання бути «замість мамі».

У «Семені» спостерігаємо постійне наростання згадок про смерть, холод і слабкість, яке завершується розв'язкою. При цьому носієм холоду й слабкості спочатку є батько, якого зігріває матір, потім Семен, потім «холодною» стає матір: «истощенная рождением..., холодная..., лоб был холодный и мокрый, а нос ее стал худой..., пустая..., больная..., маленькая...» її, «все время стынущую», намагається зігріти батько.

Семен після смерті матері стає «гарячим». Він також розповідає братам казку, де він ночами цар вовків у залізному домі скраю лісу. З цієї фантазії та з розповіді батька про те, що діти до свого народження мертві, фіксуємо наростання концентрації згадок про смерть у цьому творі. У творі також бачимо символічні спроби принести в жертву дитину замість матері: наприклад, епізод, у якому Захарка під час пологів матері душить сестру; після того, як матір помирає, Семен кладе новонароджену сестру до її ніг.

Ці події та вказані каталізатори – смерть матері й буденні потреби дітей (і необхідність кимось замінити матір) – призводять до швидкого переформування внутрішньо-психологічної ситуації головного героя з «дитячого» до «фемінного» (материнського) самоозначення.

Актуальність материнської (фемінної) функції підсилена яскраво вираженою маскуліністю батька сім'ї, який може забезпечувати дітей, допомагати їм фізично. Наприклад, батько допомагає Галі, коли необхідно поставити важкий горщик у піч; батько Семена коваль і тяжко працює, щоб забезпечити сім'ю. Також маскуліність батька підкреслюється деталями зовнішності: так, Іван має довгі вуса (традиційна для українців чоловіча ознака), безіменний батько Семена дивиться на матір «кроткими, сильними глазами». Обидва мають великі, сильні руки.

Проте батько не може дати дітям материнського тепла, заспокоїти і забезпечити буденними для дітей речами (обідом, іграми, доглядом), які входять в материнське коло функцій (обов'язків), і є вираженням материнської любові до дітей. Саме тому найслабшим психологічним місцем у структурі обох оповідань постає головний чоловічий персонаж – батько.

Так, Іван Лаврусь явно розгублений: він плаче, робить невдалу спробу приготувати їсти, пасивно спостерігає за Галею. Батько Семена відсутній більшість часу, пасивний і висловлює намір убити новонароджену дочку. Так само слабкі (ворожі) й решта дорослих чоловічих персонажів обох оповідань.

Це відповідає внутрішній логіці історії й підкреслює зміну, що відбулась у старшій дитині, яка поступово стає «дитиною-жінкою».

При цьому всі герої характеризуються цілісною стійкою структурою, у якій відсутній конфлікт:

«маскулінне» батька залишається «маскулінним»;

«дитяче» молодших дітей не змінюється, залишаючись дитячим;

«фемінне» Галі кристалізується та розвивається без супротиву з її боку / Семен висловлює слабкий протест та згодом приймає свідоме рішення виконувати відповідні функції: «...я девочкой все равно привыкну быть...» [7].

Варто відзначити, що у випадку оповідання «Сестриця Галя» всі події відбуваються в хаті, яка має жіночну, материнську семантику і є сталим архетипом у психоаналізі та літературі. Подієву послідовність оповідання «Семен» також вибудовано за цією логікою – спочатку в хаті знаходяться мати і сестра, Семен із братами перебувають у дворі; далі й до завершення твору хата залишається «жіночою» аж до смерті матері, коли Семен займає її місце. Також Семен, як хлопчик, контактує з зовнішнім світом.

Оповідання описують короткий проміжок часу (один день, два дні), у який і відбувається життєво важлива зміна у внутрішній психологічній структурі старшої дитини, яка залишилась старшою «жінкою» в сім'ї і має взяти на себе обов'язки (материнську функцію).

Варто відзначити, що зміна цієї структури відбувається гармонійно, через теплі дружні стосунки (у творі «Семен» виражені опосередковано) між членами родини і відповідальність головного персонажа. При цьому можна простежити і структурний зміст оповідання, закладений в такому резюме: «старша дитина виконує приховане бажання батька», адже він не в змозі взяти на себе «фемінність», без якої тепер залишилась сім'я.

Батько Галі приймає виконання нею материнських функцій спокійно, констатує лише стрімке дорослішання:

«– Хазяйкою буде!.. – гірко всміхаючись, промовив і пішов з хати» [2].

Батько Семена спочатку шукає заміну матері, зокрема пропонує покликати повитуху, обговорює з дітьми можливість купити козу. Обидві пропозиції є неприйнятними, адже повитуха стара і схожа «на мужика», а кози для виконання материнських функцій не досить: «Им мать нужна, а не коза, – произнес отец. – Ведь ты только, Семен, один старший...» [7].

Батько не погоджується з пропозицією сина замінити матір, і Семен бере ініціативу в свої руки, одягаючи її одяг:

«Отец ничего не сказал своему старшему сыну. Тогда Семен взял с табуретки материну платье <...> Умершая мать была худая, поэтому платье на Семена пришлось бы впору, если б оно не было длинным» [7].

Спостерігаємо лише за внутрішньою боротьбою батька:

«Теперь, одетый в платье, с грустным детским лицом, Семен походил стально же на мальчика, сколько и на девочку, – одинаково. Если б он немного подрос, то его можно принять даже за девушку, а девушка – это все равно что женщина; это – почти мать» [7].

Отже, і в оповіданні «Сестриця Галя» Б. Д. Грінченка, і в оповіданні «Семен» А. П. Платонова яскраво виражена прихильність та повага до феміної материнської функції, її необхідності та особливостей становлення.

Внутрішня логіка обох оповідань свідчить про захоплення і повагу, яку відчуває автор-чоловік до жіночої ролі й материнської функції в сім'ї.

Якщо розглядати твори в порівняльному аспекті з позиції юнгіанської аналітичної психології, образ-архетип Матері, його першозначущість та чоловіча залежність від нього, є основним для розгортання сюжету в обох випадках. Можна говорити про те, що відхід однієї Матері спричинює дозрівання, дорослішання, становлення нової Матері, що також може розглядатися через близький архетип Матері-Природи, яка постійно оновлюється. «Відібраний» у дітей образ матері повертається в особі старшої дитини, але змальовується лише материнська функція «феміного», яка для названих творів є головною (що у випадку творчості Платонова є типовим).

Суттєвою відмінністю є часова структурованість оповідань – тобто розгортання подій від основної події чи до неї – та, що є головною різницею, стать головного героя, адже для Семена, як для хлопчика, виконання материнської функції не є обумовленим традицією, «природним». Це зумовлює й різну поведінку героїв та прийняття ними материнської функції: Галя та її оточення сприймають заміну нею матері як належне; для Семена ж відбувається свого роду ініціація, що завершується свідомим та озвученим його рішенням.

У творі Б. Грінченка відчутна постать оповідача, який коментує події, підсилюючи загальне емоційне тло: *«Глянув місяць на дівчатко <...> Чи бачив він, вічний без краю, коли-небудь таку дівчинку, чи чув таку молитву? Коли бачив і чув, то чи одніс же Богові ту молитву, щоб він отер сльози на схудлому обличчю? Хай же він і тепер віднесе їй сю молитву, туди, перед престол Довічному й положить Йому до ніг, яко найчистіше й найсвятіше почування маленького*

дитячого серденька!..» [2].

А. Платонов сухіший і відстороненіший, він залишає читачеві простір для власної оцінки описуваних подій, що можна пояснити не лише особливостями індивідуального стилю, а й тим, що для нього описувана ситуація є емоційно ближчою – а отже, свого роду буденною.

Крім того, Б. Грінченко також розраховував на читання свого твору вголос і добирав відповідні лексичні й стилістичні засоби.

Відсутність історичного часу та майже повна відсутність соціальної проблематики в оповіданнях свідчать про те, що така подія може відбутись у будь-якій родині, з кожним, а наслідками її неминуче стане внутрішнє зростання певних членів сім'ї.

При цьому стать головного героя є найсуттєвішою різницею, що обумовлює всі відмінності структури творів. Обидва автори також цілком свідомі того, що гендерні ролі не є обумовленими статтю, а виконувати відповідні функції може будь-яка особа за потребою. В обох оповіданнях це саме дитина, бо для дорослої людини зміна гендерної ролі є важчою. Крім того, діти менше схильні до стереотипів. Але питання гендерних стереотипів і їх подолання чи підтримки у художніх творах означених авторів, як і використання компаративного, гендерного аналізу та психоаналізу з метою поглиблення інтерпретацій творів Б. Грінченка та А. Платонова потребує подальшого вивчення та відкриває перспективи для майбутніх досліджень.

Список використаної літератури

- Аюпова Е. Концепт «ребенок» в рассказах Андрея Платонова / Е. И. Аюпова // Вестник Челябинск. гос. ун-та. – 2008. – № 30. – С. 17–22.
- Білецький О. Борис Грінченко / О. І. Білецький // Зібрання праць. У 5-ти т. / Ред. колегія : М. Гудзій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1965 – Т. 2: Українська література XIX – початку XX століття / Упор. та прим. М. Гончарука. Ред. М. Сиваченко. – 1965. – С. 586–595.
- Брагина Н. Мироздание А. Платонова: опыт реконструкции : музыкально-мифологический анализ поэтики / Н. Н. Брагина – Иваново : Талка, 2008. – 415 с.
- Гурвич А. Андрей Платонов / Воспоминания современников, материалы к биографии. – М., 1994. – С. 358-413.
- Єфремов С. Історія українського письменства / Ред. М. Наснко. – К.: «Феміна», 1995. – 688 с.
- Карасєв Л. Движение по склону: О сочинениях Андрея Платонова / Л. В. Карасєв. – М., 2002. – 140 с.
- Платонов А. Сухой хлеб: Рассказы, сказки. Сост., подготовка текста, комментарии Н. В. Корниенко / А. П. Платонов. – М., 2011.
- Погрібний А. Літературні явища і з'яви : стат-

ті. Портрети. Силуети. Наближення. – К. : Оранта: Майстерня книги, 2009. – 687 с.

Русская литература XX века. Прозаики, поэты, драматурги. Биобиблиографический словарь. Том 3. П – Я. – С. 69-75.

Сізова К. Людина у дзеркалі літератури: трансформація принципів портретування в українській прозі XIX – початку XX ст.: монографія / К. Сізова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Наша культура і наука, 2010. – 356 с.

Толстая-Сегал Е. Идеологические контексты Платонова // Андрей Платонов: Мир творчества. – М.: Современный писатель, 1994. – С.47–83.

Уайнхолд Б., Уайнхолд Дж. Освобождение от созависимости / Перевод с английского А. Г. Чеславской – М.: Независимая фирма «Класс», 2002. – 224 с. – (Библиотека психологии и психотерапии, вып. 103).

Яковлева І. Гендерна психологія персонажів малої прози Бориса Грінченка (на матеріалі оповідання «Нелюб») / І. В. Яковлева // Літературний процес: методологія, імена, тенденції : зб. наук. пр. (філол. науки) / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; редкол.: І. Є. Руснак, О. В. Єременко, С. О. Євтушенко, О. В. Кудряшова та ін. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. – №10. – С. 107-111.

Яковлева І. Гендерна психологія персонажів повісті Бориса Грінченка «Сонячний промінь» / І. В. Яковлева // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство) : збірник наукових праць / за ред. Оксани Філатової. – № 2 (20) жовтень 2017. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. – С. 295-299.

Яременко В. Людина без копії – Борис Грінченко: архівні документи, раритети, матеріали до біографії Б. Д. Грінченка, виявлені у 2013-2016 роках. – Київ, 2017. – 258 с.

История русской литературы XX – начала XXI века: в 3-х частях: Часть II: 1925-1990 годы [Электронный ресурс] : учебник для вузов / Сост. и науч. ред. проф. В. И. Корвин. – М.: ВЛАДОС, 2014. – <http://www.studentlibrary.ru/book/ISBN9785691020315.html>

Summa culturologiae. В 2-х т. Том 1. Электронное издание / Главный редактор и автор проекта С. Я. Левит. – М.; СПб.: Центр гуманитарных инициатив, 2017. – 1372 с. (Серия «Summa culturologiae»).

REFERENCES

Aiupova E. *The concept of “child” in Andrei Platonov’s stories* [Kontsept «rebenok» v rasskazakh Andreia Platonova] / E. Y. Aiupova // Vestnyk Cheliabynsk. gos. un-ta. – 2008. – № 30. – S. 17–22.

Biletskyi O. *Boris Grinchenko: Collected works* / O. I. Biletskyi // Zibrannia prats. U 5-ty t. / Red. kolehiia : M. Hudzii (holova) ta in. – K.: Naukova dumka, 1965 – T. 2: Ukrainska literatura XIX – pochatku XX stolittia / Upor. ta prym. M. Honcharuka. Red. M. Syvachenko. –

1965. – S. 586–595.

Brahyna N. *The Universe of A. Platonov: Experience of Reconstruction: a Musical and Mythological Analysis of Poetics* [Myrozdzanye A. Platonova: opyt rekonstruktsyy : muzykalno-myfolohycheskyi analiz poetyky] / N. N. Brahyna – Yvanovo : Talka, 2008. – 415 s.

Hurvykh A. *Andrei Platonov / Memoirs of contemporaries, materials for biography* [Andrei Platonov / Vospomynaniya sovremennykh, materyaly k byohrafiy]. M., 1994. – S. 358-413.

Iefremov S. *History of Ukrainian Literature* [Istoriia ukrainskoho pysmenstva] / Red. M. Naienko. – K.: «Femina», 1995. – 688 s.

Karasev L. *Slope movement: About Andrei Platonov’s writings* [Dvyzhenye po sklonu: O sochyenniakh Andreia Platonova] / L. V. Karasev. – M., 2002. – 140 s.

Platonov A. *Dry bread: Stories, fairy tales* [Sukhoi khleb: Rasskazy, skazky]. Sost., podgotovka teksta, kommentaryy N. V. Korniyenko / A. P. Platonov. – M., 2011.

Pohribnyi A. *Literary phenomena and appearances: Articles. Portraits. Silhouettes. Approximation* [Literaturni yavlyshcha i ziyvy: statii. Portrety. Sylueti. Nablyzhennia]. – K. : Oранта: Maisternia knyhy, 2009. – 687 s.

Russian literature of the 20th century. Prose writers, poets, playwrights. Bibliography dictionary [Russkaia lyteratura XX veka. Prozayky, poety, dramaturhy. Byobyblyohrafycheskyi slovar]. Tom 3. P – Ya. – S. 69-75.

Sizova K. *Man in the mirror of literature: the transformation of the principles of portraiture in the Ukrainian prose of the XIX – early XX centuries: the monograph* [Liudyna u dzerkali literatury: transformatsiia pryntsyypiv portretuvannya v ukrainskii prozi XIX – pochatku XX st.]: monohrafiia / K. Sizova ; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – K. : Nasha kultura i nauka, 2010. – 356 s.

Tolstaia-Sehal E. *Platonov’s ideological contexts* [Ydeolohycheskye konteksty Platonova] Andrei Platonov: Myr tvorchestva. – M.: Sovremennyyi pysatel, 1994. – S.47–83.

Weinhold B., Weinhold J. *Breaking Free of the Co’Dependency Trap* [Osvobozhdenye ot sozavysymosti] / Perevod s anghlyskoho A. H. Cheslavskoi – M.: Nezavysyamaia fyрма «Klass», 2002. – 224 s. – (Byblyoteka psykholohyy y psykhoterapyy, v. 103).

Yakovleva I. *Gender psychology of the characters of Boris Grinchenko’s small prose of (based on the story of “Neilub”)* [Henderna psykholohiia personazhiv maloi prozy Borysa Hrinchenka (na materialii opovidannia «Neliub»)] / I. V. Yakovleva // Literaturnyi protses: metodolohiia, imena, tendentsii : zb. nauk. pr. (filol. nauky) / Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka ; redkol.: I. Ye. Rusnak, O. V. Yeremenko, S. O. Yevtushenko, O. V. Kudriashova ta in. – K.: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2017. – №10. – S. 107-111.

Yakovleva I. *Gender psychology of the characters of Boris Grinchenko's novel "The Sun's Ray"* [Henderna psykholohiia personazhiv povisti Borysa Hrinchenka «Soniachnyi promin»] / I. V. Yakovleva // *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Filolohichni nauky (literaturoznavstvo) : zbirnyk naukovykh prats / za red. Oksany Filatovoi. – № 2 (20) zhovten 2017. – Mykolaiv : MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, 2017. – S. 295-299.*

Yaremenko V. *Man without a copy – Boris Grinchenko: archival documents, rarities, materials to the biography of Boris D. Grinchenko, found in 2013-2016* [Liudyna bez kopii – Borys Hrinchenko: arkhivni dokumenty, rarytety, materialy do biohrafii B. D. Hrinchenka, vyjavleni u 2013-2016 rokakh]. – Kyiv, 2017. – 258 s.

The history of Russian literature of the 20th – the beginning of the 21st century: in 3 parts: Part II: 1925-1990 [Ystoryia russkoi lyteratury XX – nachala XXI veka: v 3-kh chastiakh: Chast II: 1925-1990 hod] [Elektronni resurs] : uchebnyk dlia vuzov / Sost. y nauch. red. prof. V. Y. Korovyn. – M.: VLADOS, 2014.

Summa culturologiae. In 2 vols Volume 1. Electronic edition / Editor-in-chief and author of the project S. Ya. Levit. – M. ; Spb. : Center for Humanitarian Initiatives, 2017 – 1372 pp. (Summa culturologiae series).

И. ЯКОВЛЕВА

«СЕСТРИЦА ГАЛЯ» Б. ГРИНЧЕНКО И «СЕМЕН» А. ПЛАТОНОВА: СПРОБА ТИПОЛОГИЧЕСКОГО СОПОСТАВЛЕНИЯ ГЕНДЕРНОЙ ПСИХОЛОГИИ ПЕРСОНАЖЕЙ

Статья анализирует в сравнительном аспекте структурную организацию содержания образцов малой прозы «Сестрица Галя» Б. Д. Гринченко (1885) и «Семен» А. П. Платонова (1936). Выполненный с позиции гендерной психологии анализ дает возможность рассматривать вышеозначенные произведения в психоаналитичной интерпретации и раскрыть разные уровни их смысла, до сих пор пребывающие вне поля зрения исследователей. Также использование новых подходов делает возможным раскрытие стилового своеобразия каждого из этих двух авторов на примере реализации близких сюжетных линий.

Ключевые слова: Б. Гринченко; А. Платонов; «Сестрица Галя»; «Семен»; гендер; гендерная интерпретация; гендерная психология персонажей; психоанализ; архетипы.

I. YAKOVLEVA

B. GRINCHENKO'S «SESTRITSA GALYA» AND A. PLATONOV'S «SEMION» GENDER-TERM PSYCHOLOGY: THE TYPOLOGICAL COMPARISON

This article analyses gender-term psychology of Boris Grinchenko's novel «Sister Galya»

(«Sestritsa Galya», 1885) and Andrey Platonov's novel «Semion» (1936). The analysis is carried out in a comparative aspect. The gender approach is used to supplement the traditional interpretation of this works by disclosing other levels of their meaning and B. Grinchenko's and A. Platonov's creative manner and biography. It is established that we can call both novels more connected, than we used to think cause both implement close storylines.

Key words: Boris Grinchenko; Andrey Platonov; «Sister Galya»; «Semion»; gender; gender interpretation; gender psychology of characters; psychoanalysis; archetypes.

I. YAKOVLEVA

B. GRINCHENKO'S «SESTRITSA GALYA» AND A. PLATONOV'S «SEMION» GENDER-TERM PSYCHOLOGY: TYPOLOGICAL COMPARISON

This article analyses gender-term psychology of Boris Grinchenko's novel «Sister Galya» («Sestritsa Galya», 1885) and Andrey Platonov's novel «Semion» (1936). The analysis is carried out in a comparative aspect. The gender approach is used to supplement the traditional interpretation of these works by disclosing other levels of their meaning and B. Grinchenko's and A. Platonov's creative manner and biography.

The aim of this paper is to highlight the new aspects of the B. Grinchenko's and A. Platonov's creative manner and to show connection and distinctive features of their small fiction. The hypothesis about the partly autobiographical character and appropriate interconnection of the analyzed works is put forward. The latter is indirectly confirmed by the same character creation models.

It is established that we can call both novels more connected, than we used to think because both implement close storylines. But, of course, they both have individual features. They both use the same methods to show ways of forming and recreating gender roles.

Both novels describe the necessity and peculiarities of the formation of the feminine maternal function. The internal logic of both stories shows the respect that the author-man feels for the role of women and maternal functions in the family.

If we consider the works in a comparative aspect from the standpoint of Jungian analytical psychology, the image-archetype of the Mother, its primary significance and the male dependence on it, is essential for the deployment of the storyline in both cases. It can be said that the departure of one Mother causes an uprising, the formation of a new Mother, which can also be considered through the close archetype of Mother Nature, which is constantly updated.

The image of the mother is returned in the

person of the eldest child, but only the maternal function of the “feminine” is depicted, which is the main thing for the named works.

In the case of Platonov’s creativity this is typical. Grinchenkov’s short story was written shortly after the birth of his first (and only) daughter Nastya, which could also cause attention to the maternal function of the feminine.

The essential difference is the temporal structuring of the stories that is the deployment of events from the main event or to it. The main difference is the sexual affiliation of the protagonist.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2018